

Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 16.05.2021

Kabul Tarihi: 30.05.2021

Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2021, 1(1): 119-122

Book Review

Received Date : 16.05.2021

Accepted Date: 30.05.2021

DOI Number: 10.29228.51421

TÖRENİN MEDYADA GÖRÜNÜRLÜĞÜ ÜZERİNE: *MEDYATİK TÖRE*

Berna KOLOT*

Töre...

Töre böyle buyurdu, töre bunu emreder, töre gereği, töre ölmesini ister. Töre ölüm, töre yaşamı sonlandırma, töre kadını susturma... Peki, gerçekten töre bunlar mıdır? Töre bunları ister ya da emreder mi? Gerçekten töre nedir? Töre, medyada yansıtıldığı gibi midir? Medya, neden töre ile bu kadar yakından ilgilidir? Tüm bu soruların yanıtları Nagihan Çetin'in *Medyatik Töre Türk Töresinden Medya Töresine* adlı eserinde bulunmakta ve yazının amacı da Türkoloji sahasına kazandırılan bu eserin tanıtımını içermektedir.

Radyo, gazete, dergi, sinema vb. basın-yayın organlarının geneli medya olarak adlandırılmaktadır. Medya, toplumu derinden etkileyecek ve insanları pek çok konuda bilgi sahibi edindirebilecek bir unsurdur. Ancak medya, bu özelliğini her zaman doğrusal bir araç olarak kullanmamakta, reyting kaygısı bazı zamanlarda daha ağır basmaktadır. Bu yüzden medya bazen toplumu yanlış yönlendirmeye doğru bir yol alabilir. Bu yanlış yönlendirmelerden bir tanesi de bilhassa medyanın basın-yayın organlarından biri olan ve toplum tarafından fazlasıyla rağbet gören sinema filmlerinde sıklıkla kullanılan töre ve töre gerçeğidir.

Medyatik Töre Türk Töresinden Medya Töresine adıyla yayınlanan bu kitap, Nagihan Çetin'in İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora programında Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz danışmanlığında hazırladığı 1990 *Sonrası Türkiye'de Oluşan Töre Algısında Kitle İletişim Araçlarının Rolü* adlı tezinin bilimsel yayın ölçütlerine sadık kalmakla birlikte dil ve üslup açısından genel okuyucu kitlesine hitap edebilecek şekilde tekrar düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. Yazar eserinde, medyada özellikle televizyon dizilerinde ve sinema filmlerinde sıklıkla kullanılan töre kavramı üzerine yoğunlaşarak sosyal bir norm olan törenin birçok değişkenle birlikte medyanın da etkisiyle gittikçe olumsuz anlamlar yüklendiğine dikkat çekmektedir. Yazar medyada töreye tarihi, sosyal ve kültürel anlamlarından ziyade medyatik anlamlar yüklendiğini, Türk töresinin 'Medyatik Töre' şeklinde kurgulandığını belirtmektedir.

Eser, "Kavramlar" ile "Film ve Diziler Üzerinden Töre-Medya İlişkisi" adı verilen iki temel bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde yazar, zaman ve mekân

*Dr. Trabzon/Türkiye. E-posta: b.bernakolot@gmail.com ORCID: 0000-0003-4573-7682

şartlarına göre ihtiyaç hâsil olduğunda ortaya çıkan ve şartlarda değişme görùldükçe değişim gösteren dinamik bir yapıya sahip olan *sosyal norm*ları ele almıştır. Bu bölümün ilk aşamasında yazar sosyal norm kavramını inceledikten sonra sosyal normlardan “moda, teamül, görenek, âdet, gelenek, örf, töre” kavramlarını açıklamıştır. Yazar bu kavramları açıklarken etki alanları, değişime karşı dirençleri ve yaptırım güçleri gibi özellikleri dikkate alarak sosyal norm kavramlarını zayıf olandan güçlü olana doğru açıklamayı tercih etmiştir. İkinci aşamada yazar, çalışmanın odak noktası olan töre kavramını ele almış; töre kelimesinin kökeni ile törenin felsefî, sosyolojik, hukukî, folklorik açılardan farklı bilimlerin bakış açlarına göre değerlendirmesini yapmıştır. Üçüncü kısımda Türk töresini ve törenin işlevlerini inceleyen yazar, törenin: bireyin bireyle, toplumla ve devletle ilişkilerini düzenlemek, aile kurumunda yönetim ilişkilerini düzenlemek, yönetimde yetkiyi düzenlemek; suçların cezalarını ve devletlerarası ilişkileri belirlemek; denetim mekanizmasını işletmek; millî değerlerin aktarımını sağlamak; yazılı hukuka kaynaklık etmek ve son olarak eylemlere meşruluk kazandırmak gibi işlevlere sahip olduğu bilgisini aktarmıştır. Bölümün son kısmında ise 1990 sonrası Türkiye’de törenin reddedilişi konusuna eğilmiştir. Türkiye’de ataerkil bir yapının hâkim olduğu, törenin kadına göre erkeğe daha fazla yetki sunduğu ve kadına yönelik her türlü olumsuz, şiddet içerikli hareketlerin sebebinin töre olarak algılandığını ve bu algının oluşmasında medyanın etkin bir şekilde kullanıldığını dile getirmektedir.

“Film ve Diziler Üzerinden Töre-Medya İlişkisi” adını taşıyan eserin ikinci bölümünde yazar, Türkiye’de 1990 sonrasında yayımlanan *Yılan Hikâyesi, Sila, Diriliř Ertuđrul* adlı üç televizyon dizisi ile *Av Mevsimi, Mutluluk, Ateşin Düřtüđü Yeri, Hemşo* adlı vizyona girmiş dört sinema filmini incelemiştir. Yazar bu dizi ve filmlerin seçiminde yayımlandıkları kanalların, yayın yıllarının ve bilhassa töreye bakış açılarında taşıdıkları farklılıkların etkin olduğunu ifade etmiştir. Bu dizi ve filmler; töre, törenin işlevleri, törede aile, kadın ile erkek ve çocuğun konumlandırılışi gibi hususlar dikkate alınarak incelenmiştir. Aynı zamanda yazar, yapımları bu esaslar doğrultusunda inceledikten sonra *filmografi* kısmını vermiş, bu kısımda filmin/dizinin adı, yönetmeni, senaryo yazarı, yapımcısı gibi bilgilerin yanında oyuncu kadrosu, vizyona giriş ve vizyondan kalkış tarihi ile izlenme sayısı gibi bilgileri de ekledikten sonra yapımın aldığı ödùller hakkında bilgilendirme yapmıştır.

Toplum nazarında oldukça etkili olan ve toplumların kültürel kodlarını istenilen yönde değiştirebilme potansiyeli yüksek olan kitle iletişim araçlarının bu gücünün artmasında yazara göre bilhassa 1990 sonrasında özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlaması, radyo istasyonlarının artması, gazete ve dergi maliyetlerinin düşmesi son olarak da internet ağının gelişmesi etkili olmuştur. Medya organlarının sıklıkla kullandığı töre ise toplumsal yaşamın gerekli kıldığı

bir yönde bireyler tarafından bilinçli bir şekilde yaratılan sosyal normlardan bir tanesidir. Yazar, Türk töresini ve yeni bir olgu olarak karşımıza çıkan Medyatik Töre'yi iki bölüm hâlinde inceledikten sonra "Sonuç ve Değerlendirme" kısmında çalışma içerisinde verilmek istenen mesajları açık şekilde özetlemiştir. Yazara göre:

1. Kitle iletişim araçlarının sıklıkla başvurduğu törenin yalnızca Türkiye'de var olduğu, Türkiye'de törenin getirisi olarak ataerkil bir yapının hâkim olduğu, bu hususta bilhassa kadınların her türlü haklarından yoksun bırakıldığı şeklinde yanlış bir töre algısı oluşmaya başlamıştır.

2. Medyada töre, yüzyıllardan beri mutlak kuralları olan ve değiştirilemeyip sorgulanmayan, toplumdaki yegâne işlevininse kadınların öldürülmesini meşru kılan bir dayanak olma olduğu şeklinde yansıtılmaktadır.

3. Medya organlarının güçlü etkisi olan sinema filmleri ve televizyon dizilerinde töre, izlenme oranını arttıracak, reyting rekorları kırılmasını sağlayacak bir unsur olarak yer almakta; ayrıca kadının ön plana çıkarılmasıyla cinsellik algısını işlenebilir hâle getirmekte; erkeğin kadın üzerindeki baskın hâkimiyetini töreye dayandırarak yasal ve uygun hâle getirmekte; çoğunlukla ölümle sonuçlanan şiddetin de töreye dayandırılarak daha ağır şekillerde topluma yansıtıldığı görülmektedir.

4. Törenin kötü olduğunu düşünen medya kadını cahil, fakir, şehirli, eğitilmiş, zengin ne olursa olsun bir müddet sonra aşkı sebebiyle erkeğe boyun eğen bir şekilde konumlandırırken; törenin kurallarını yerine getiren erkek karakterleri ise zengin, yakışıklı kahramanlar olarak konumlandırmaktadır. Bu tarz bir karakter seçiminin altında yatan örtük anlam ise toplumdaki töre kötüdür ama kadınlar, erkekleri sevip bilhassa güçlü oldukları için onlara itaat ettiği/etmesi gerektiği algısının verilmek istenmesidir.

5. Medya organlarında törenin yalnızca kötü yanlarının değil iyi yanlarının gösterilmeye çalışıldığı yayınlar da bulunmaktadır. Ancak bu yayınlar üzerine yapılan eleştirilerde oyuncular ve sinema teknikleri üzerine olumlu-olumsuz yorumlar yapılırken törenin toplum hayatındaki farklı işlevlerinin göz ardı edildiği aşikârdır. Akademik yayınlarda ise törenin olumsuz yanlarına dikkat çekilirken diğer özellik ve işlevlerinin arka plana itildiği görülmektedir.

Yazar, verilmek istenen mesajları ifade ettikten sonra bu husus üzerinde yapılması gerekenler hakkında da öneri ve yorumlarını iletmektedir. Yazara göre; son yıllarda daha gür seslerle dile getirilen kadınların öldürülme sebepleri ayrıştırılmalı, toplumda hâkim olmaya başlayan "kadın öldürüldüyse töre için öldürülmüştür" algısının kırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda cinayetlerin ekonomik ve psikolojik sebeplerinin belirlenmesi bu cinayetlerin önlenmesinde önemli bir adım olarak görülmektedir.

Törenin bireysel ve toplumsal işlevlerinin gerektiği kadar yer verilmediği medyada, törenin söz konusu bu işlevlerinin sunulmasıyla birlikte toplum nazarındaki olumsuz algısı kırılacak, toplumun yazılı hukuka ek olarak kendi iç dinamikleriyle bütünleşmesine katkı sağlanacaktır.

Duygularıyla hareket eden zayıfça güçsüz, güzelse iyi, çirkinse kötü şeklinde medyada lanse edilen kadın algısının Türk töresindeki kadın temsilleri ile yer değiştirmesi; kadının güçlü, kendine yetebilen, bir erkeğin korumasına muhtaç olmayan ve sosyal hayatın içerisinde olan temsiller ile sunulması gerekmektedir.

Sonuç olarak bakıldığında yazar, Medyatik Töre adlı bu eserinde sosyal norm kavramlarının anlaşılmasını sağladıktan sonra bilhassa töre konusuna eğilerek 1990 sonrası dönemde Türkiye’de medya aracılığı ile törenin dizi ve filmlerde nasıl işlendiğini, hangi yanlış anlaşılma ya da yönlendirmelerle kullanıldığını gözler önüne sererek sürdürülen bu yanlış ortadan kaldırmak adına çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Kaynakça

Çetin, Nagihan (2021). *Medyatik Töre -Türk Töresinden Medya Töresine*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş herhangi bir kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makalenin yazarının iletilmesini gerekli gördüğü herhangi bir notu bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Author’s Note: There is no note that the author of this article deems necessary.

Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.